

УДК 378.663«18» (477.73)

С.К. РУДИК, докт. вет. наук, професор, академік АНВО України
О.Б. ГЛУХИЙ, лікар ветеринарної медицини
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ

ВИЩІЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД НОВОГО ТИПУ У СХІДНІЙ ЄВРОПІ

Розповідається про заснування в XVIII ст. навчального закладу нового типу – Богоявленської школи практичного землеробства (1790–1797), першими професорами якої були М.І. Афонін і М.Г. Ліванов.

Ветеринарна медицина має багатовікову історію. Наші пращури свій досвід передавали з покоління в покоління. Таких лікарів за часів трипільської культури називали «тата» (зберігач знань науки), а пізніше фахівця, який добре виконував свою роботу, почали називати «ескулапа» (голова роду, що очолює пошук, вибір).

Україна завжди була центром освітньої й дослідницької діяльності у Східній Європі. Наприклад, витоки лікувальної справи починаються зі шкіл «тата» й «ескулапа», коли туди брали трьох-чотирьох учнів 12–13 років. Такий підхід зберігся до XIX ст. – коли учнів приймали до шкіл (цехів) або Києво-Могилянської академії [5, 6].

Практичні успіхи сільського господарства в Європі, поява сільськогосподарської техніки, нових сортів сільськогосподарських культур стали стимулом для швидшого розвитку землеробства в Україні, а відтак і в Східній Європі [2, 4].

Першою школою практичного землеробства у Східній Європі була школа в селі Богоявленському (нині Корабельний район м. Миколаєва), яку в 1790 р. відкрив для селян-переселенців князь Г.О. Потьомкін. Її організацією займалися видатні вчені – перший російський професор землеробських наук М.І. Афонін та професор землеробства М.Г. Ліванов, який очолив школу. Їх як знавців сільського господарства князь Г.О. Потьомкін запросив на посади управляючих економіями в Катеринославську, а потім – у Таврійську губернію. Допомогали їм прислані князем ад'юнкти Степан Гребницький, Герасим Козлов, Іван Степанкевич, які пройшли підготовку з агрономічних наук в Англії – вивчали досягнення землеробства й тваринництва.

Матвій Іванович Афонін (1739–1810) був першим професором історії зоології, ботаніки, мінералогії і землеробства Московського університету, який почав викладати російською мовою новий предмет – землеробство.

У 1758 р. закінчив Дворянську гімназію при Московському університеті й був посланий за кордон «для вдосконалення в науках». Понад 10 років вивчав природничі науки в Німеччині та Швеції, у т. ч. в Уппсальському університеті (Швеція) під керівництвом Карла Ліннея. Там же 17 травня 1766 р. захистив дисертацію *Usus Historiae Naturalis In Vita Communi* («Про користь природної історії в домашньому побуті»).

У 1770–1777 рр. читав у Московському університеті курс «Ботанічна термінологія за Ліннеєм з гербаризацією у весняний час» поряд з курсами природничої історії та землеробства.

Михайло Григорович Ліванов (1751 – бл. 1800) був учнем М.І. Афоніна, закінчив Московський університет. Разом з трьома випускниками був відраджений до Англії для вивчення сільського господарства. Чотири роки стажувався в Оксфордському університеті. У 1784 р. М.Г. Ліванову було присвоєно звання професора землеробства. Передбачалося, що він займе цю посаду в Катеринославському університеті, який у перспективі планував відкрити Г.О. Потьомкін для поширення освіти та підготовки кваліфікованих кадрів у південному регіоні Російської імперії (Новоросії). На жаль, цей план так і не було реалізовано.

Тож працівниками новоствореної школи були освічені професори. За короткий час із різних країн до Богоявленської школи було привезено для акліматизації й наступного розведення різноманітні породи дерев. З Єлисаветграда й Новомиргорода доставили 13 450 плодкових дерев і куців.

Згідно з планами Г.О. Потьомкіна при цій школі мали бути створені зразкове господарство (економія), аптекарський сад (плантації для вирощування лікарських рослин для госпіталю, розташованого в Богоявленському), фруктовий сад і парк.

Про успіхи школи писав у 1792 р. один з організаторів Чорноморського флоту адмірал М.С. Мордвінов: «При селении (Богоявленськ) начато заведение училища для землепашества. Земля обрабатывается орудиями, сделанными по правиламъ механики, где съ малыми силами производится наибольшее действие. Все ее части, оной науки преподаются на самомъ опыте поселений, принадлежащимъ къ адмиралтейству, профессоромъ Левановым и тремя адъюнктами...» [1].

Слухачі школи навчалися за матеріалами лекцій М.І. Афоніна й М.Г. Ліванова.

Учені активно пропагували знання із сільського господарства. Наприклад, М.Г. Ліванов є автором двох праць – «Настановленіє къ умозрительному и делопроизводственному земледелию» (1786) і «Руководство къ разведению и поправлению домашнего скота» (1791). Вони увійшли до книги «О земледелии, скотоводстве и птицеводстве» (1799) [3], яку професор написав, виконуючи доручення князя Потьомкіна.

У книгах М.Г. Ліванова викладалися найсучасніші передові європейські знання з сільського господарства, тваринництва й ветеринарії.

Професори не лише навчали студентів, але й вели наукові дослідження. Так, М.І. Афонін вперше описав фізичні властивості чорноземів, запропонував їх класифікацію, зазначивши важливість їх дослідження.

М.Г. Ліванов досліджував тваринництво (особливо вівчарство), насінництво, лісівництво. За дорученням Г.О. Потьомкіна він розвідував поклади кам'яного вугілля. Під час зриву пробурених шурфів його було тяжко контужено.

Школа працювала сім років (1790–1797). Зі смертю Г.О. Потьомкіна в 1791 р. професор М.Г. Ліванов і його школа втратили свого го-

ловного покровителя. Надалі у зв'язку з тим, що місто Миколаїв переходило в підпорядкування морському міністерству й стало резиденцією Головного командира Чорноморського флоту, а Богоявленське перетворилося на адміралтейське поселення, флотське командування не виявляло великого інтересу до діяльності школи землеробства. У 1797 р. школу землеробства було переведено з Богоявленського до Павловська під Петербургом, що стало великим ударом для її засновника, який залишився в Миколаєві. Там вона проіснувала до 1803 р.

Богоявленська школа, перший в Російській імперії навчальний заклад аграрного спрямування, стала основою для читання курсу агрономії в новостворених університетах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. **Архив** графов Мордвиновых. – СПб., 1901. – Т. 1. – С. 27–28.
2. **Вергунов В.А.** Агрономія і становлення науки про тваринництво на теренах України та Франції (друга половина XVIII ст. – 1920 рік) / В.А. Вергунов. – К., 2009. – 280 с.
3. **Ливанов Михайло.** О земледелии, скотоводстве и птицеводстве / М. Ливанов. – Николаевъ, 1799. – 203 с.
4. **Пшеничный Н.И.** Сельскохозяйственное опытное дело в России и на Украине от его зарождения до Великой Октябрьской социалистической революции: автореф. дис. ... докт. с.-х. наук / Н.И. Пшеничный. – К., 1964. – 59 с.
5. **Рудик С.** Тереховський Мартин Мартинович – фундатор вищої медичної та ветеринарної освіти у Східній Європі / С. Рудик. – К., 2011. – 132 с.
6. **Рудик С.** Цехова система підготовки фахівців лікувальної справи тварин в Україні (X–XIX ст.) / С. Рудик. – К., 2012. – 148 с.

Одержано 27.03.2013

Высшее учебное заведение нового типа в Восточной Европе.

С.К. Рудык, А.Б. Глухий

Рассказывается об учреждении в XVIII в. учебного заведения нового типа – Богоявленской школы практического земледелия (1790–1797), первыми профессорами которой стали М.И. Афонин и М.Г. Ливанов.

Institution of higher education of a new kind in Eastern Europe.

S.K. Rudyk, A.B. Glukhyi

Describes the establishment of the XVIII century, the institution of a new type – Bogoyavlensk school of practical agriculture (1790–1797). The first professors were M.I. Afonin and M.G. Livanov. ☺

Шановні колеги! Ми раді представити новий ветеринарний препарат Корпорації «Артеріум»

Амоксициліну тригідрат 50% (порошок для перорального застосування)

Використовується для лікування

- телят
- свиней
- птиці

Спектр активності амоксициліну тригідрату щодо грампозитивних мікроорганізмів включає: *Streptococcus spp.*, *Enterococcus faecalis*, *Staphylococcus spp.*, *Corynebacterium diphtheriae*, *Bacillus anthracis*, *Clostridium spp.*, *Listeria monocytogenes*.

Препарат активний також відносно грамнегативних мікроорганізмів: *Neisseria gonorrhoeae*, *Neisseria meningitidis*, *Bordetella pertussis*, деяких штамів *Haemophilus influenzae*, *Escherichia coli*, *Shigella spp.*, *Salmonella spp.* тощо та деяких спірохет *Leptospira spp.*, *Borrelia spp.*

50% концентрація діючої речовини дозволяє витратити значно меншу кількість препарату та зменшує вартість курсу лікування тварин

Додаткову інформацію

Ви можете отримати у менеджера з продажу ветеринарних препаратів Корпорації «Артеріум» **Олега Прохоренка**
Тел. 044 490-75-22, вн. 14-79, моб. 050 419-77-61